

GÖRAN SLUITER VERTROUWT OP HET RECHT

Het voorkomen van volksgerichten is een van de essentiële functies van het recht, stelt advocaat en hoogleraar internationaal strafrecht Göran Sluiter. "Het fundament van de rechtstaat is niet het dictaat van de meerderheid, maar de bescherming van minderheden. Juist op het moment dat wordt gemorreld aan die fundamenten, moet het recht bewijzen wat het waard is."

DOOR MIEK SMILDE FOTO'S CHANTAL ARIËNS

Begin dit jaar verruilde Prakken d'Oliveira human rights lawyers het pand aan de Amsterdamse gracht voor een monumentaal kantoor dat grenst aan het Tropenmuseum. De sfeer van stille kracht en heren van de thee hangt nog in het trappenhuis. Op een levensgrote muurschildering is de persoon van Multatuli – de schrijver Eduard Douwes Dekker – te zien te midden van zwoegende 'inlanders' zoals de Indonesische bevolking ten tijde van het Nederlandse koloniale bewind denigrerend werd genoemd. Multatuli was een scherp criticus van de Nederlandse onderdrukking waarover hij zijn beroemde boek *Max Havelaar* schreef. "Niet iedereen is even gelukkig met die koloniale afbeelding", zegt Göran Sluiter (1970) verontschuldigd. "We zijn een kantoor dat is gespecialiseerd in mensenrechten en zo'n schril contrast tussen volken kan kwetsend overkomen."

**"IN VERGELIJKING
MET ANDERE
TRIBUNALEN IS
HET JOEGOSLAVIË-
TRIBUNAAAL EEN
ONGEKEND SUCCES"**

Multatuli kwam toch juist op voor de belangen van de Indonesische bevolking? Net als uw collega Liesbeth Zegveld. Zij won in 2011 een proces tegen de Nederlandse Staat wegens het bloedbad in Rawagede in 1947. De weduwen die zij vertegenwoordigde kregen een schadevergoeding.

"Dat is waar. In dat opzicht past deze kantoorruimte wel bij ons. En de klinken van de deuren en de ramen zijn prachtig!"

Sluiter wijst op de koperen klinken in de vorm van een haan en een olifant. Aan de muur van de wachtkamer hangen de oude kantoornamen van de geëngageerde voorgangers van Prakken d'Oliveira: Böhler advocaten, Advokatenkantoor Nieuwezijds. Boven de stoelen hangen pagina's uit kranten waarin de successen van de advocaten staan beschreven. *The Jakarta Post* kopt: *Dutch apologize for massacre.*

ONVOLDOENDE UITDAGING

Het waren Michiel Pestman en Liesbeth Zegveld die Sluiter in 2010 vroegen of hij geen advocaat wilde worden. Sluiter was toen bijna veertig. Hij was relatief jong hoogleraar geworden en het perspectief om nog dertig jaar alleen maar artikelen te schrijven en college te geven leek hem wat beperkt. Naast zijn hoogleraarschap was hij weliswaar rechter-plaatsvervanger, maar ook die bijbaan leverde onvoldoende uitdaging op. "Op een gegeven moment begon ik het onbevredigend te vinden dat ik als rechter op basis van een berg papier en een zeer korte indruk van een verdachte op een meestal zeer korte zitting een oordeel moest vormen over een medemens. Ik vind dat in Nederland veel te weinig onderzoek ter zitting wordt gedaan. Getuigen worden nauwelijks op zitting gehoord. Het is vooral een papieren exercitie. Als advocaat moest ik wel even wennen aan de partijdige positie die je inneemt, maar het contact met cliënten is veel directer."

FASCINEREND EXPERIMENT

Rechten was voor Sluiter geen bewuste keuze. Na zijn eindexamen studeerde hij twee jaar Frans in Dijon, maar het onderwijs leek hem niks. "Ik voelde me toch wat gevangen zitten in de Franse taal- en letterkunde." Daarna werd het rechten in Maastricht. "Maar ik heb veel Franstalige cliënten, dus die twee jaar zijn niet verloren gegaan."

De Universiteit Maastricht was uniek in de jaren negen-

tig waarin Sluiter studeerde. Tegenwoordig zijn probleemgestuurd onderwijs en colleges in kleinere werkgroepen gebruikelijk, maar destijds was de kleinschalige aanpak bijzonder. Sluiter noemt het een goede basis voor een jurist. "Je wordt snel op jezelf teruggeworpen, bent actief bezig met casuïstiek. Daar heb ik wel wat aan gehad." Zijn belangstelling voor het internationaal strafrecht werd reeds toen gewekt. Een studiereis naar het internationale Joegoslavië-tribunaal, dat toen net was opgericht, gaf de doorslag. Sluiter ontmoette er mensenrechtsspecialist en hoogleraar internationaal recht Theo van Boven die destijds griffier was bij het tribunaal. "Het tribunaal was op dat moment niet meer dan een bouwput, er was nog geen enkele verdachte. Een fascinerend experiment. De burgeroorlog in Joegoslavië was nog in volle gang. Er werden misdrijven tegen de menselijkheid gepleegd. In Europa. Op dat moment."

Het tribunaal ademde in zekere zin het optimisme dat de jaren negentig van de vorige eeuw kenmerkte. De donkere jaren tachtig, met de dreiging van kernbommen en langdurige werkloosheid, waren voorbij, de Koude Oorlog was beslecht en opeens was er van alles mogelijk. Ook in het internationaal recht. "Het Joegoslavië-tribunaal, het Rwanda-tribunaal, het Internationaal Strafhof (ICC), al die initiatieven waren eerder volstrekt ondenkbaar."

SREBRENICA

Twintig jaar later is het Joegoslavië-tribunaal bijna aan het eind van zijn mandaat. Het is een "ongekend succes" geworden, oordeelt Sluiter. "De verwachtingen waren aanvankelijk laag gespannen. Er zou nooit iemand worden aangehouden. Toen dat wel gebeurde, was de klacht dat er alleen maar kleine vissen werden gevangen en dat grote jongens als Mladic en Karadzic nooit zouden worden berecht. Dat gebeurde wel. Het tribunaal heeft Srebrenica niet voorkomen, dat is waar. Maar er zijn verdachten aangehouden, er zijn eerlijke processen gevoerd, veel zaken zijn afgerond. In vergelijkbaar met andere tribunaal is het een succes."

Sluiter doelt met die opmerking vooral op het Cambodja-tribunaal waarvoor op dit moment verdachten terechtaan wegens, onder meer, genocide en misdaden tegen de menselijkheid, gepleegd tijdens het bewind van de Rode Khmer (1975-1979). Naar schatting zijn in die tijd anderhalf tot twee miljoen mensen om het leven gebracht. Anders dan het Joegoslavië-tribunaal heeft het Cambodja-tribunaal geen volledig internationale status, maar

maakt het officieel deel uit van het Cambodjaanse rechtstelsel. De meerderheid van de rechters is Cambodjaans. Critici zeggen dat van een onpartijdige en onbevooroordeelde rechtspraak geen sprake is.

Sluiter wil zich over deze zaak niet te veel uitlaten, omdat zijn ex-kantoorgenoot Victor Koppe nauw bij het tribunaal is betrokken. Zelf vertegenwoordigt hij ook een Cambodjaanse cliënt. "Maar laat ik het zo zeggen: achteraf het is niet zo'n gelukkige keuze geweest om in een land waar *the rule of law* niet heel erg stevig is verankerd een tri-

WIE IS GÖRAN SLUITER?

Prof. dr. mr. Göran Sluiter (1970) is hoogleraar internationaal strafrecht, in het bijzonder het internationaal strafprocesrecht. Hij groeide op in Kampen waar zijn vader boekhouder was en zijn moeder secretaresse. Sluiter studeerde rechten in Maastricht, promoveerde in 2002 en werd in 2006 hoogleraar. Hij gaf onder meer leiding aan de internationale onderzoeksgroep die de algemene regels van het internationaal procesrecht heeft vastgesteld. Sluiter was lange tijd rechter-plaatsvervanger en werd in 2010 advocaat bij wat tegenwoordig Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers heet. Het kantoor is gespecialiseerd in strafrecht, internationaal recht en internationaal strafrecht. Sluiter is onder meer betrokken bij de vertegenwoordiging van Ao AN bij het Cambodja-tribunaal en staat een aantal benadeelde partijen bij in het proces tegen PVV-politicus Geert Wilders. Daarnaast vertegenwoordigt hij ook een cliënt die wordt verdacht van piraterij voor de kust van Somalië, een verdachte van misdrijven tegen rechtspleging bij ICC en is hij betrokken bij de aangifte tegen de president van Nigeria bij het ICC. Sluiter is getrouwd en heeft twee kinderen.

bunaal samen te stellen waarin de meerderheid van de rechters uit het land zelf afkomstig is.”

TANDELOZE TIJGER

Ongelukkig is ook de manier waarop het International Criminal Court functioneert. Sluiter is “teleurgesteld” over de behaalde resultaten tot nu toe. “Ik had er meer van verwacht. De procedures zijn te lang en er zijn structurele problemen met het onderzoek.” Er wordt geklaagd over de beïnvloeding van getuigen; de aanklager zou gebruik maken van niet altijd even betrouwbare tussenpersonen, de verdaging zou getuigen omkopen. De zaken die nu lopen – tegen onder andere Ivoorkust, Congo en Sudan – hebben bovendien vooral hooggeplaatste verdachten op het oog, wat de bewijsvoering compliceert. Niet voor niets liet het ICC de zaak tegen de Keniaanse vice-president William Ruto op 5 april jongstleden vallen. Ruto werd medeverantwoordelijk gehouden voor de grote geweldsuitbarstingen tijdens de presidentsverkiezingen van 2007, maar de zaak hield geen stand. Er zou sprake zijn geweest van politieke bemoeienis en beïnvloeding van cruciale getuigen. “Duidelijk is dat veel landen zich van het ICC afkeren nu zij merken dat ook hun eigen staatshoofden vervolgd kunnen worden”, constateert Sluiter. “De Afrikaanse Unie bijvoorbeeld benut zijn stem in het ICC om procesrechtelijke veranderingen door te voeren die gunstig zijn voor Afrikaanse leiders of bepaalde landen te vrijwaren van juridische interventies. Er is een toenemend aantal landen dat niet samenwerkt. De huidige president van Sudan, Omar al-Bashir (die persoonlijk verantwoordelijk zou zijn voor de genocide in Darfur; red.), kwam op bezoek in Zuid-Afrika, de rechter zei dat hij daar moest blijven, maar de regering liet hem gewoon vertrekken. Dat gebeurt ongestraft. Het ICC heeft daar geen enkele sanctie tegen en dat tast het gezag van het hof aan. Het is in dat opzicht een tandeloze tijger.” Sluiter hoopt dat het nieuwe pand dat het ICC dit jaar betrok het internationale strafhof meer institutioneel zelfvertrouwen geeft. “Het zou goed zijn als het hof eerst wat minder complexe zaken oppakt en daarmee succes boekt. Zo is het met het Joegoslavië-tribunaal ook gegaan. Eerst de kampbewaarders, daarna de generaals.”

De tragiek van het internationaal strafrecht is dat het voor de ontwikkeling ervan afhankelijk is van nieuwe, gewelddadige conflicten. Van

afschrikkende werking lijkt geen sprake, oorlogen genoeg. Is dat niet frustrerend?

“We weten niet wat de situatie zou zijn als we geen internationale verdragen zouden hebben en geen internationale tribunaal om oorlogsmisdadigers te berechten. Kan het dan nog erger dan in Syrië? Misschien wel. Ik sluit niet uit dat staatshoofden ook besluiten niet een heel dorp uit te roeien omdat er een risico bestaat dat ze zich er

ooit voor moeten verantwoorden. We weten dat in toenemende mate soldaten geneigd zijn zich aan het oorlogsrecht te houden, ook met het oog op eventuele latere juridische procedures. Ik wil het met andere woorden niet al te pessimistisch benaderen. Over de politieke invloed op het internationaal strafrecht maak ik me wel zorgen. In het geval van Congo worden tot op heden alleen de rebellen door het ICC vervolgd en bijvoorbeeld niet president Kabila. Dat mensen daarop kritiek hebben begrijp ik. Maar

het is een permanent tribunaal, dus we weten niet wat er nog gaat gebeuren. Het gezag van het ICC staat of valt bij de mate waarin het in staat zal zijn de politiek buiten de deur te houden.”

EERLIJK PROCES

Politieke beïnvloeding van het recht is niet alleen internationaal een gevaar. Ook nationaal raken politiek en recht elkaar vaak en op het oog steeds vaker. Het proces tegen Geert Wilders is daarvan het sprekendste voorbeeld. Sluiter was zijdelings betrokken bij het eerste proces tegen de PVV-politicus. Toen het Openbaar Ministerie, na aanvankelijk te hebben besloten de zaak te seponeren, door het gerechtshof alsnog werd verplicht vervolging in te stellen, eiste het vrijspraak. Sluiter spande met kantoorgenoot – en naamgever – Ties Prakken een kort geding aan om het OM te verplichten zich te houden aan de vervolgingsopdracht. Dat kort geding verloor hij en het OM bleef bij zijn eis.

In het huidige proces is Sluiter de advocaat van een aantal benadeelde partijen. Zijn cliënten hebben aangifte gedaan tegen Wilders vanwege diens ‘minder minder’ uitspraken en zien voldoende basis voor een veroordeling wegens discriminatie. Ook Sluiter heeft goede hoop op een veroordeling, mede gezien het arrest van de Hoge Raad van 29 maart 2016 (zie kader op de volgende pagina). “De seinen staan op groen. Of op rood. Voor de verdachte

“WILDERS MOET NIET MEER RUIMTE KRIJGEN DAN EEN REGULIERE VERDACHTE IN EEN REGULIERE STRAFZAAK”

HOG E RAAD OVER “ALI B. EN MUSTAPHA GA TOCH TERUG NAAR ANKARA”

De Hoge Raad laat de veroordelingen van drie verdachten voor belediging wegens ras én aanzetten tot discriminatie in stand. De verdachten hadden op 28 mei 2011 tijdens een demonstratie van de Nederlandse Volksunie in Enschede geroepen: “Ali B. en Mustapha ga toch terug naar Ankara.” De demonstratie was gericht “tegen de multiculturele terreur en voor een totale immigratiestop”. Dat was, zo oordeelde het Hof Arnhem-Leeuwarden, mede gelet op de context waarin de uitlatingen zijn gedaan, belediging in het openbaar én het aanzetten tot discriminatie van een groep mensen wegens hun ras. Daarvoor kreeg de verdachten ieder een boete van 500 euro. Volgens het hof maakt de hierboven geciteerde uitlating

duidelijk dat personen van Turkse en/of Marokkaanse afkomst – Ali B. en Mustapha staan voor die groepen symbool – niet welkom zijn in Nederland. De uitlatingen bedoelen deze groepen in hun eigenwaarde aan te tasten en hun ras, in de ruime betekenis van het woord, in diskrediet te brengen, aldus het hof. Die uitlatingen krijgen daardoor een beledigend karakter en zetten aan tot discriminatie.

De Hoge Raad oordeelt dat het hof de wettelijke bepalingen (art. 137c en 137d Sr) op de juiste manier heeft uitgelegd en toegepast. Ook is de uitspraak voldoende gemotiveerd.

Bron: www.rechtspraak.nl. Uitspraak ECLI:NL:HR:2016:511

dan.” Meer wil Sluiter er op dit moment niet over kwijt. “De zaak loopt nog. En bovendien, strafrecht is geen exacte wetenschap, alles is mogelijk. Er moet ruimte zijn voor een eerlijk proces, daar gaat het om. Een eerlijk proces, maar ook niet meer dan dat. We moeten deze verdachte niet meer ruimte geven dan in een reguliere strafzaak aan een reguliere verdachte wordt gegeven.”

Leent deze zaak zich eigenlijk wel voor een juridische procedure?

“Een collega van mij op de Universiteit van Amsterdam, Joost van Spanje, doet momenteel onderzoek naar de vraag of het betrekken in rechte van extreem rechtse partijen in West-Europa – hetzij in het strafrecht, hetzij bijvoorbeeld via een verbod van een partij – electoraal gunstig of ongunstig is voor die partij. Ik vind dat op zich een interessant onderzoek, maar ik kan er niks mee. Ik wil alleen maar dat de rechtstaat functioneert. Als aangifte wordt gedaan van een strafbaar feit en er is voldoende bewijs, moet er gewoon worden vervolgd. Ongeacht om wie het gaat.”

“De verharding van het debat in Nederland aangaande minderheden vind ik zorgelijk. En de Verenigde Naties vinden dat ook. Het Comité voor de uitbanning van rassendiscriminatie heeft zich kritisch uitgelaten over Nederland. Niet alleen over Zwarte Piet, maar ook over de veel te gemakkelijke manier waarop wij in Nederland omgaan met *hate speech* van politieke partijen. Nederland

zou op grond van het rassendiscriminatieverdrag daar veel strenger tegen op moeten treden.”

Tegelijk is dit wel de politieke realiteit van het maatschappelijke debat. Het draagvlak voor uitspraken in het reguliere strafrecht is soms al niet groot, maar uitspraken van een of ander VN-comité over rassendiscriminatie en Zwarte Piet worden door grote delen van de bevolking al helemaal niet serieus genomen, ben ik bang. Hoe voorkom je dat mensen hun vertrouwen in het recht verliezen als ze uitspraken lezen waarin ze zich niet meer herkennen?

“Dat is nou precies een essentiële functie van het recht. Het voorkomen van volksgerichten. Het fundament van de rechtstaat is niet het dictaat van de meerderheid, maar de bescherming van minderheden. Juist op het moment dat wordt gemorreld aan die fundamenten, moet het recht bewijzen wat het waard is.”

Maar straks hebben we president Trump aan de ene kant van de oceaan en president Poetin aan de andere kant en wellicht minister-president

Wilders in Nederland. Hoe gaat het dan verder met de mensenrechten en het internationaal strafrecht?

“Ik ben een optimistisch mens. Ik geloof dat veruit de meeste mensen met elkaar in vrede willen leven. De veronderstelde aanhang van Wilders begrijp ik daarom ook niet goed. Blijkbaar zijn veel mensen boos, maar waarop word me nooit helemaal duidelijk. Het houdt me bezig. Een antwoord heb ik niet. Ik vertrouw op het recht.” ■

“NEDERLAND ZOU VEEL STRENGER MOETEN OPTREDEN TEGEN HATE SPEECH”